

Nr 555.

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1952/53 m. m.*

Med proposition nr 120 har Kungl. Maj:t bland annat framlagt slutliga anslagsäskanden för försvarets forskningsanstalt och därvid ansett sig kunna vidtaga avsevärda nedsättningar i de belopp, som anstaltens ansvariga ledning bedömt som ofrånkomliga för nästa budgetår. Av den ökning i de nu utgående anslagen på tillsammans 6 085 000 kronor, som myndigheten framställt förslag om, har Kungl. Maj:t upptagit allenast 1 390 000 kronor.

De senaste årtiondenas utveckling på den militära teknikens område har medfört att den vetenskapliga forskningen fått allt större betydelse såväl för det militära försvaret som ock för civilförsvaret. Denna har med full rätt karakteriserats som ett lands »fjärde försvarsgren».

Känt är att stormakterna — såväl på väst- som östsidan — anslå belopp för militär-tekniskt forskningsarbete, vilka både absolut och i förhållande till de totala utgifterna för rustningsändamål måste betraktas som anmärkningsvärda. Att detta medverkar till att än ytterligare accelerera takten i den tekniska utvecklingen är uppenbart. En stat som står utanför alla allianser och även i övrigt utan direkta anknytningar till stormakterna har naturligtvis begränsade möjligheter att få del av de resultat som vinnas i stormakternas forskningslaboratorier. Av naturliga skäl omgives det arbete, som där bedrives, med ogenomtränglig sekretess.

Ett litet land med i förhållande till stormakterna starkt begränsade ekonomiska resurser har icke möjligheter att konkurrera med stormakterna i fråga om militär-teknisk forskning. Detta konstaterande innebär emellertid i ingen mån någon underskattning av den absoluta nödvändigheten även för ett sådant land att, i den mån dess resurser så medgiva, vetenskapligt bearbeta de tekniska förutsättningarna för och metoderna i sitt försvar, så att de under alla förhållanden kunna göra sig en föreställning om vilka stridsmedel, som kunna väntas bliva använda mot detsamma i ett krig och anpassa sitt försvar därefter. Detta är en förutsättning för ett effektivt och uthålligt försvar alldeles särskilt för en stat, som till det yttersta måste spara främst sin levande men även sin materiella försvarskraft. Rätt och energiskt bedriven forskning ger grunden för maximal effekt av möjlig insats. Den ger också hållbara utgångspunkter för begränsningar i försvars-

utgifterna intill den gräns läget i världen sätter. Samtidigt är försvarsteknisk forskning nödvändig ur beredskapssynpunkt, framför allt så länge spänningen i världen består.

Våra möjligheter att försvara oss mot nya anfallsmetoder och anfallsmedel bero i stor utsträckning på om vi genom eget forskningsarbete fått personal utbildad och materiel utvecklad, med hjälp varav snabbt och riktigt de möjliga motmedlen kunna sättas in. Den höga »kunskapsberedskapens» betydelse kommer säkerligen att visa sig lika väsentlig i framtiden som under andra världskriget, då vid olika tillfällen — även överraskande — insatta, nya anfallsmedel, som väntades få en förödande effekt, snabbt och effektivt möttes med lämpliga motåtgärder. Detta hade varit omöjligt om man ej haft tillgång till personal, som genom eget arbete på ifrågavarande område haft sådan erfarenhet, att den snabbt kunde finna svagheterna i fiendens metoder och materiel och om ej den militärtekniska grundforskningen i förväg principiellt utvecklat de materiella förutsättningarna för motmedlen.

Utvecklingen ute i världen går i våldsamt takt, icke minst då det gäller de tekniska möjligheterna att utnyttja stridsgaser och kemisk krigföring, atomenergien och radioaktiva företeelser, fjärrstyrda projektiler och projektilastade farkoster i luften och på vattnet samt navigeringsutrustning för bemannade flygplan. Vad som kan uppnås beror på lösningen av naturvetenskapliga och tekniska problem, som vi kunna bedöma endast i den mån vi genom forskning få någon inblick i deras sammanhang och struktur.

Under en följd av år ha de ekonomiska förutsättningarna för svensk försvarsforskning kraftigt beskurits i förhållande till vad de direkt och närmast ansvariga instanserna ansett ofrånkomliga för att denna skulle kunna bedrivas i erforderlig omfattning. Särskilt ha beskringarna gått ut över personalorganisationen. Därvid ha i huvudsak statsfinansiella skäl åberopats men alltför ringa hänsyn tagits till möjligheterna att genom en utvidgad forskning minska risken för felinvesteringar när det gäller anskaffning av materiel för försvaret — felinvesteringar av en storleksordning gentemot vilka de föreslagna utgifterna för forskarpersonal måste te sig förhållandevis obetydliga. Som ett exempel på detta tillvägagångssätt kan anföras en sammanställning av forskningsanstaltens äskanden om höjningar och Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår.

	Anstaltens äskanden	Propositionen upptager
Avlöningar	1 515 000 kr.	75 000 kr.
Ballistisk- och krutforskning	780 000 »	—
Omkostnader	190 000 »	115 000 »
Viss forskningsverksamhet	3 600 000 »	1 200 000 »
	<hr/>	<hr/>
	6 085 000 kr.	1 390 000 kr.

I sammanhanget bör erinras om att forskningsanstaltens förslag om höjningar i avlöningsanslaget huvudsakligen äro upprepningar av liknande förslag från tidigare budgetår.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet den 23 oktober 1950 en utredningsman med uppgift att verkställa utredning rörande den centrala ledningen av forskningsanstalten och dess avdelningar ävensom att i samband därmed ägna uppmärksamhet åt frågan om de olika befattningshavarnas tjänstäligganden. Utredningsarbetet har av olika skäl blivit fördröjt så att några resultat av detsamma ännu icke föreligga. Denna utredning torde i huvudsak avse anstaltens centrala ledning och därför icke i nämnvärd grad beröra forskningspersonalen. Departementschefen har i avvaktan på utredningen icke velat taga ställning till frågan om organisationen av anstaltens styrelse.

I realiteten har detta medfört förslag till anmärkningsvärda sänkningar i olika anslagsäskanden.

Även departementschefen anser att personalförändringar och utbyggnad av organisationen äro önskvärda men har trots detta icke tillstyrkt ökning av medelsanvisningen i tillfredsställande omfattning. För att möjliggöra en viss begränsad personalökning begär han dock, att anslagsposten till avlöningar till övrig icke ordinarie personal uppräknas med 75 000 kronor. Därigenom ha visserligen möjligheterna att anställa personal i lägre lönegrad än 24 utökats, men bristen på vetenskapligt och tekniskt väl utbildad personal ingalunda avhjälpes, då densamma i huvudsak är placerad i högre lönegrader än 24.

Anstaltens i särskild skrivelse framförda förslag om ett anslag på 780 000 kronor för ballistisk forskning och krutforskning har utan närmare motivering avvisats.

Forskningsanstalten har under anslaget viss forskningsverksamhet räknat med ett belopp av 990 000 kronor för utveckling av tillverkning inom landet av elektronrör och andra teletekniska detaljer. Tidigare för detta ändamål anvisade medel ha icke varit tillräckliga för arbeten avseende andra teletekniska detaljer än elektronrör. Då möjligheterna att importera elektronrör och andra detaljer försämrats och kunna förutses alltjämt komma att försämrats, ansåg krigsmaterielverket en ökning av anslaget vara motiverad för att utvecklingsarbetet för svensk tillverkning kunde bedrivas snabbare, än vad som tidigare förutsatts. Nedsättningen i anslaget för viss forskningsverksamhet förutsattes kunna ske i förhoppning om att det likväl skall visa sig möjligt att av detsamma bestrida erforderliga kostnader för utveckling och tillverkning inom landet av elektronrör och andra teletekniska detaljer och att, i den mån detta icke lyckas, andra medel kunna stå till förfogande härför. Att för elektronrörforskning använda medel från andra anslagsposter måste emellertid medföra, att andra angelägna forskningsuppgifter måste eftersättas. Några egentliga marginaler existera ej.

Forskningsanstalten upprepar sin begäran om anslag med 180 000 kronor för utarbetande av evakueringsplan m. m. för anstalten. Något sådant anslag har departementschefen icke tillstyrkt. Detta innebär att anstaltens förflyttning till andra platser vid ett krigsutbrott, för att möjliggöra att dess verksamhet skall kunna fortsätta, i varje fall i begränsad omfattning, icke kan effektivt planläggas.

Inom försvarets forskningsanstalt arbetar fortfarande ett stort antal kvalificerade forskare, vetenskapsmän och tekniker. Då frågan om anstaltens organisation och utbyggnad under flera år hållits öppen, måste den emellertid riskera att förlora åtskilliga av dessa tjänstemän, vilka lätt kunna erhålla annat och bättre avlönat arbete inom industrien såväl i vårt land som utomlands. I viss omfattning har kvalificerad personal redan sökt sig från anstalten, och allt talar för att så kommer att ske i ökad omfattning, om statsmakterna icke snarast skapa fastare anställningsvillkor med konkurrenskraftig lönesättning.

Det är alltså ofrånkomligt att frågan om anstaltens organisation snarast tages upp till definitiv behandling.

På grund av det sålunda anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid innevarande års höstsession måtte förelägga riksdagen slutligt förslag till organisation av försvarets forskningsanstalt.

Stockholm den 2 april 1952.

Jarl Hjalmarson.

Erik Hagberg
i Malmö.

E. Birke.

Elis Håstad.

Folke Kyling.

Torgil v. Seth.

Martin Skoglund.

Ernst V. Staxäng.
